

et aemulentur conversationem (διαγωγή) tuam. Sectare episcopum vel presbyterum, ostende ei afflictos¹, ut visitet eos secundum (κατά) statuta (ῥπος) canonica (κανονικόν), honora aliores te in dignitate (ἀξιώμα), presbyteri sint tibi sicut (ὡς) patres, ut merearis etiam tu benedictionem (μακάριος) ab eo qui dixit: Qui mihi ministrabit, honorificabit (τιμῶν) eum Pater meus; quemadmodum igitur (οὖν; Arabs: et) dicit Apostolus sanctus Paulus: Qui ministraverint bene (καλώς), gradus bonus paratus est eis et fiducia (παρόρσησις) magna in fide, quae est in Ch. J. D. N. Intellige igitur (οὖν) mensuram honoris, qui tibi traditus est, ut feras sanguinem verum (ἀληθινός), qui datus est in pretium redemptionis mundi (κόσμος), qui datus est in manus tuas, ad gloriam Dei nostri Jesu Christi Domini nostri.²*)

*Episcopus benedicit ei, et det ei de mysteriis, et imponat manum suam super eum tribus vicibus.*** Clerus (ἐκκλησία) clamat: "Dignus" (ἄξιος) tribus vicibus.

Episcopus dicit. (Ἐπίσκοπος λέγει): N. Diaconus sanctae Ecclesiae Dei³. Amen.

*De (Arabs: propter) archidiacono⁴ dicat episcopus hanc orationem.****

Dominator⁵ Domine Deus, magne⁶ in misericordia, et summe in miserationibus et bonitate⁷ (χρηστός), qui⁸ per unigenitum Filium tuum (suum etc.) D. N. J. Ch. constituiti Jerusalem coelestem et es ipse caput omnium; et super terram iterum per te⁹ creasti omnem formam eorum, et nomine vocasti ordines (τάξεις) et canones¹⁰ (κανόν) omnes Ecclesiae secundum typum (κατά τύπον), ut sit in iis servitium omne sacerdotale (ιερατικόν) sine praevaricatione (χωρίς παραβασιν). (Arabs: es caput omnium rerum, et quae super terram iterum, ipsae sunt a te, quia disposuisti omnes et appellasti (sublimasti?) ordines Ecclesiae et omnes canones continentes servitium hieraticum totum exemplar sine praevaricatione).

Diaconus dicit: (Ὁ διάκων λέγει) Orate (Προσεύχασθε).

Episcopus dicit (Ἐπίσκοπος λέγει):

Tu iterum nunc, Domine noster¹¹ amator hominum, suscipe deprecationem nostram, qui utique peccatores sumus, emitte gratiam Spiritus

¹ K. hospites et advenas. — ² K. addit Amen. Amen. Amen. — ³ A. ad Ecclesiam. — ⁴ K. praesentatio archidiaconi. — ⁵ K. deest dominator. — ⁶ K. add. in donis tuis et. — ⁷ K. in misericordia sumus: in gratia et bonitate. — ⁸ K. quae est. — ⁹ K. etiam super terram; et ex similitudine tua; deest iterum. — ¹⁰ K. virtutes; add. et potestates. — ¹¹ K. deest noster.

*) Altera exhortatio prolata adhuc occurrit apud Kircherum post ordinationem ritus pag. 261—264, in qua nil dignum memoratu habetur, nisi quod ei dicatur, ut sumat sibi uxorem tempore suo, sed non praeter unam.

**) Ex Vanslebii temporis communionem ei praebet, et tunc in eius vultum insufflat, dicens: Accipe Spiritum S. pro ecclesia N. Altera vice ei manus imponit et dat ei benedictionem.

***) Ex originali Coptico Pontificalis Tukiani, collato Kircheri.

Sancti tui super servum tuum N., qui electus est archidiaconus per sufragium (ψήφος) et iudicium¹ eorum, qui eum in medium duxerunt, et recognitionem eorum, qui rationem instituerunt (Arabs: bene consideraverunt) de eo. Fac eum dignum, qui sit archidiaconus super ecclesiam tuam sanctam totam et splendeat² quemadmodum ille unus ex septem diaconis, quos constituerunt Apostoli sancti, Stephanus Protodiaconus et Protomartyr. Imple eum virtute³ et intelligentia quemadmodum Stephanum primum archidiaconum, ut (ἵνα) sit archidiaconus⁴ super ecclesiam tuam sanctam in ministeriis incruentis et sacrificiis (θυσία) sanctis rationabilibus⁵ (λογικόν) et teneat calicem (ποτήριον) sanguinis gloriosi agni immaculati⁶, qui est unigenitus Filius tuus, et serviat orphaneis (ὀρφανός), subveniat viduis (χήρα), sollicite exerceat cultus divinos, doceat ignorantes, corripiat indisciplinatos, infligat poenam⁷ (τιμὰ) peccantibus (ἁνομοῖς), reducat errantes, faciat dispositionem (κατάστασις) cleri⁸ (Arabs: ordine disponat), serviat (διακονεῖν) peregrinis, imperet quae decet, sit exemplar (τύπος) ecclesiae toti, ut (ἵνα) pareat sibi gradum bonum et sublimiorem, et inveniat fiduciam (παρόρσησις) in conspectu omnium. Neque (οὐδέ) datur haec gratia per impositionem manuum nostrarum, qui utique peccatores sumus, sed per visitationem miserationum tuarum uberum datur ipsa iis, qui merentur eam.

Diaconus dicit: Orate. (Ὁ διάκων λέγει: Προσεύχασθε).

Episcopus dicit (Ἐπίσκοπος λέγει):

Nunc igitur Domine⁹ noster supplices rogamus et obsecramus¹⁰ te, bone¹¹ (ἀγαθός) et amator hominum propter servum tuum¹² N., ut (ὅπως) facias eum dignum gratia vocationis archidiaconatus per adventum super eum Spiritus Sancti. Me quoque etc. uti p. 8*).

De constitutione (ordinatione) presbyteri (προσβύτερος **).

*Quando (ὅτε) constituendus est presbyter, testificabitur primum de eo clerus***) de operibus ejus bonis, an sciat verbum scientiae bene (καλός), an sit mitis, consolator, misericors, an matrimonium (γάμος) ejus fuerit legitimum (ἔννομος) secundum (κατά) canonem (κανόν), an porro (ὅς) ordinatus (segregatus) sit diaconus, si vero non, fiat anagnostes et subdiaconus (textus Arabicus addit: et diaconus) et¹³ benedictionem (ordi-*

¹ K. iudicium et approbationem. — ² K. purifica eum. — ³ K. addit timore. — ⁴ K. deest: ut sit archidiaconus. — ⁵ K. et sublimitate puri eloqui. — ⁶ K. add. et inculpatis. — ⁷ K. increpet. — ⁸ K. reveretur sacerdotem. — ⁹ K. o rex. — ¹⁰ K. deest et obsecramus. — ¹¹ K. bonitatem tuam. — ¹² K. pro oblatione servi tui. — ¹³ K. A. addunt et diaconus.

*) Renaudotius in notis operis MS. de ordinationibus p. 31. ait, Abulbircatum meminisse ceremoniae, qua archidiacono traditur baculus pastoralis, quae significat episcopum ei committere vices suas in negotiis plurimis administrandis, et addere, nemini in ecclesia licere baculum pastorem deferre, praeterquam patriarchae et archidiacono, qui baculus sane, uti vidimus, apud Coptitas est crux ferrea.

**) Ex originali Coptico Pontificalis Tukiani, collatis Kircheri, Assemano et Vanslebio.

***) Ex Vanslebio igmenus sistere debet ordinandum episcopo et pro eo prostrationem facere.

nationem) accipiat alio die. Praesentetur *) autem indutus (φορέων) ut (ὡς) diaconus, cum oratio (ὡράριον) super humero suo sinistro, in conspectu altaris. Unus presbyter stat cum episcopo.

Ordinandus (s. segregandus) genuflectit **) in conspectu altaris coram episcopo¹. Dicit gratiarum actionem, imponat tunc cum oratione thuris et dicat hanc orationem facie conversa ad altare.

Domine Deus virtutum, ut supra p. 4. Pro diversitate ordinationis pro: „suscipe subdiaconatum servi tui“ hic habetur „suscipe tibi presbyteratum perfectum.“

Archidiaconus dicit (Ὁ Ἀρχidiaconος λέγει):

Gratia Domini nostri J. Christi, quae supplet defectus nostros, secundum beneplacitum Dei Patris et Spiritus Sancti sit super N. qui accessit ad altare (θεωτακτήριον) sanctum in timore et tremore, humilis² genibus flexis³ et elevatis oculis cordis sursum ad te, qui es in coelo, expectans donum (δωρεά) tuum coeleste (ἐπουράνιον), ut (ὥς) transeat ab ordine (τάξις) diaconatus ad ordinem (τάγμα) presbyteratus in ecclesia N. et altare sanctum.

Orate omnes, ut veniat super eum donum (δωρεά) Spiritus Sancti. Populus dicit: Kyrie eleison. Ter.

Orat deinde (ὁὖν) facie conversa ad orientem:

Ita Domine, fac eum dignum vocatione presbyteratus etc. ut supra p. 5.

Populus dicit: Kyrie eleison. Ter.

Conversus ad occidentem impone dexteram tuam super caput eius, ora hoc modo, dic:

Dominator Domine Deus omnipotens, qui creasti (creavit etc.) omnia per verbum (λόγος) tuum coaeternum⁴ (συνάϊδος), providens (προνοῶν) omnibus per temetipsum secundum (κατά) beneplacitum tuum, qui respicis omni tempore super Ecclesiam tuam sanctam, faciens eam crescere et eos, qui sunt antistes (πρεσβυτέρως) in ea (faciens eos) augeri, et dans virtutem eis⁵, ut laborent verbo et opere: respice super servum tuum N., qui promovetur⁶ ad presbyteratum secundum suffragium (ψήφος) et iudicium⁷ eorum, qui eum in medium duxerunt; imple eum Spiritu Sancto et gratia⁸ tinentem ante faciem tuam⁹, ut praesit¹⁰ et regat populum (λαός) in corde puro, quemadmodum respexisti super populum (λαός) tuum, quem elegisti, et mandasti servo tuo Moysi, ut eligat sibi presbyteros (πρεσβυτέρος) eos, quos tu replevisi Spiritu Sancto non manufacto (increato)¹¹, qui a te procedit.

¹ K. A. deest coram episcopo. — ² K. A. add. corde. — ³ K. incurvatus; A. statque inclinatus. — ⁴ A. essentiali Verbo, K. deest coaeternum. — ⁵ A. eisque qui praesunt in ea praestas virtutem. — ⁶ A. adnotus est. — ⁷ A. iudicio et testimonio eorum. — ⁸ A. Spiritu Sancto, spiritu gratiae et consilii, K. Spiritu Sancto tuo gratia et beneplacito tuo. — ⁹ K. A. te. — ¹⁰ K. A. deest praesit et. ¹¹ A. qui indeficiens est.

*) Ex Vanslebjo, die statuto, episcopus in Heikel constitutus, eum per duos presbyteros et unum igitur accersit: duo presbyteri eum stola tenentes per totam ecclesiam, praecedente igitur, in Heikel deducunt.

**) Manus junctas habet in crucis formam super pectus, caput detectum. Ita Vanslebjius.

Diaconus dicit.¹ Orate!

Ὁ Διακωνος λέγει. Προσεύξασθε. Sacerdos *) (Ὁ ἱερέυς),

Ita² Domine, exaudi nos quaesumus te et custodi in nobis etiam Spiritum Sanctum³ gratiae tuae⁴ non manufactum (increatum)⁵, concede ei spiritum sapientiae (σοφία) tuae, ut (ὥς) sit plenus virtutibus (ἐνέργεια) salutaribus et verbo doctrinae, ut erudiat populum tuum in mansuetudine et serviat tibi in sanctitate et mente pura (καθαρός) et anima (ψυχή) candida, ut perficiat opera sacerdotii super populum (λαός) tuum, qui pro debito (ὅσον) prodent miseriam suam ei⁶, ut regeneret eos per regenerationem lavacri. Me vero (ἐγὼ) etiam munda ab omnibus peccatis alienis et libera me ab iis, quae mea ipsius sunt, per mediationem⁷ (μεσεία) unigeniti Filii tui Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris (σωτήρ) nostri Jesu Christi, per quem etc.

Conversus ad altare ora hoc modo.

Respice Domine etc. p. 5.

Pro verbis „diaconatus“ et „subdiaconatus“ hic est verbum presbyteratus⁸.

Converte te ad occidentem, signa (σφραγίζεσθαι) frontem ejus pollice tuo et dic:

Vocamus te in Ecclesiam⁹ sanctam Dei. Amen.

Archidiaconus clamat: ΔΔ Προσβύτερος ἐν τῷ ἁγίῳ θεωτακτήριῳ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τῆς φιλοχριστοῦ πόλεως ΔΔ.

N. presbyter¹⁰ ad altare¹¹ catholicae¹² ecclesiae Dei in Christum amante civitate (πόλις) N. 13

Episcopus clamat dicens:

Vocamus te N. presbyterum pro altari sancto, cujus nomen supra appellatum est orthodoxorum (ὀρθόδοξος) in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Facit tres cruces super frontem ejus **, dicens nomen (ὀνομασία) Trinitatis (τριάς), induit eum stola (στολή) *** dicens:

Gloria¹⁴ et honor sanctissimae (παναγία) Trinitati (τριάς) consubstantiali (ὁμοούσιος), Patri et Filio et Spiritui Sancto. Pax et aedificatio sanctae Ecclesiae Dei. Amen.¹⁵

Episcopus convertat se ad orientem et oret dicens:

Gratias agimus tibi p. 9.

¹ K. A. Rubrica deest; in nota supplet A, haec ab archidiacono dici. — ² K. Quaesio. — ³ A. add. Spiritum. — ⁴ K. deest Spiritum gratiae tuae. — ⁵ A. K. non deficientem. — ⁶ A. qui ad ipsum accesserint. — ⁷ K. per mediatorem; A. per. — ⁸ A. K. sacerdotium. — ⁹ A. Ecclesia. — ¹⁰ A. presbyterum. — ¹¹ A. K. add. sanctum. — ¹² A. K. add. sanctae et apostolicae. — ¹³ K. A. deest in Christum amante civitate N.; addunt Amen. — ¹⁴ A. Ad gloriam. — ¹⁵ A. deest Amen.

*) Prosequitur episcopus, tenens manum capiti ordinandi impositam. A.

**) Ex Alvaresio ap. Legrand Diss. 12. p. 342. apud Aethiopes Abuna pluries cruce ferrea ordinandos signat.

***) Ex Vanslebjo septem ornamentis sacerdotalis partes ipsi imponit.

Catechesis (κατήχησις) presbyteri.*)

Scito, frater, quanta sit dignitas vocationis¹, qua dignatus es, hoc est, sacerdotium, [quod tibi commisimus ad magnum sacramentum (μυστήριον) Novi Testamenti (εὐαγγέλιον)]. In ordine (τάξις) doctrinae decet te igitur (ὁὖν) esse, et docere per actiones (πράξεις) bonas magis quam verbo. Memento verbi principis (κορυφαῖος)² Petri, quod dixit: Presbyteros, qui in vobis sunt obscuro ego, socius vester presbyter, et testis passionum Christi, et particeps gloriae, quae revelabitur: pascite gregem Dei, qui in vobis est, et providele non coacte, sed spontanea secundum Deum, cum alacri animo, non ut dominantes in cleris, sed sitis forma clerici³, ut cum apparuerit princeps pastorum⁴, accipiat coronam immarcescibilem gloriae. Operare igitur talento, quod tibi commissum est, ut id duplum facias, ut accipias mercedem prudentis servi et fidelis (πίστος); congrega populum tuum ad verbum doctrinae quemadmodum nutrix (μωμή), quae fovet (θάλπει = θάλπειν) filios suos, ut salves te et eos qui te audiunt.

Vade in pace (εἰρήνη). Dominus tecum.

Admonitio de exceptione confessionum**)

Nihil impedit (excusat), quominus excipias confessiones⁵, quum quis venit ad te⁶ confitens peccatum suum⁷, an assuetus sis huic arti⁸, quia⁹ canon sanctus dicit, quod sacerdos, qui non excipit conflentem, ejiciatur e synagoga (ecclesia). Et Apostolus Jacobus praemonet confitentem et confessorium simul et confirmat, quod hoc sit necessarium et statutum a Deo, dicendo confitenti¹⁰: „Confitemini alii aliis peccata vestra“; et dicendo confessorio¹¹: „Orate alii super¹² alios“, scilicet, sacerdos pro grege pascendo¹³, quia qui reduxerit peccatorem ab errore suo, salvavit animam a morte, et texit multitudinem peccatorum¹⁴. Et necesse est, ut accipias tibi ante hoc patrem et senem (s. doctorem), gnarum medicandi, celebrem propter successum, ut doceat te, imponere remedium et emplastrum, ubi sanandus est dolor et vulneratio, ne imponas remedium oculi super pedes¹⁵, et invalescat in membro terrestri morbus perniciosus et perdat illum¹⁶. Et interroga de aetate, et consuetudine et conditione et tempore et indole, et loco et locis et dispositione et castitate (an sit matrimonio junctus?), sequens in hoc misericordiam super filios tuos, et misericorditer et leniter tracta unumquemque de quo diximus, quo curabis eum remedio¹⁷, ut revertatur aegrotus a morbo suo ad statum

¹ K. A. mensura doni. — ² K. principis Apostolorum. — ³ K. sicuti oves. — ⁴ K. add. et magnus ille iudex. — ⁵ K. deest nihil . . . confessiones. — ⁶ K. add. vestitus et accepturus remissionem peccatorum. — ⁷ K. add. quod scilicet praeparatus sit cogitatione, verbo et opere. — ⁸ K. deest an . . . arti. — ⁹ K. et. — ¹⁰ K. et quod S. Jacobus Apostolus praecipit confessionem his verbis. — ¹¹ K. confitentibus. — ¹² K. pro. — ¹³ K. deest: pascendo. — ¹⁴ K. deest et texit multitudinem peccatorum. — ¹⁵ K. oculo viri, cui illa non proderit. — ¹⁶ K. deest et invalescat . . . illum. — ¹⁷ K. et discas mores et tempus et naturam et locum, complexionem, conversationem, totum denique statum filiorum tuorum, pietatem, tranquillitatem et nihil te eorum lateat.

*) Vanselebius ait, alium presbyterum officia sacerdoti recens ordinato praelegere.

**) Arabice solummodo. Est et apud Kircherum p. 264. in titulo falso diacono tributa.

sanitalis. Sis navis spiritualis portans benedictiones ad portum salutis et doctor spiritualis lucens¹, ut eleves discipulos ad gradus proprios, ut merearis hoc officio² mercedem duplicatam, et septemplerit donet Dominus super te bonum coeleste sequens, per intercessionem Dominae dominatricis Virginis immaculatae et Martyrum et Sanctorum³. Amen.*)]

*Ordinatus⁴ (segregatus) osculetur**)* (ἀναλῶσθαι altare et episcopum et particeps (praesentes Arabs), datur et de mysteriis***), manus im-

¹ K. lumen positum in tenebris. — ² K. digni sint, deest hoc officio. — ³ K. per intercessionem Virginis Mariae et omnium S. S. Martyrum. — ⁴ K. Et juramento praestito.

*) Kircher post hanc de confessionibus exhortationem haec adhuc habet: Et hoc est, ut studiose serves distributionem sacramentorum Dei viventis praestetque hoc cum studio magno et promptitudine et cura et cum timore, utpote in quo ipsi Seraphim, et Cherubim, et supremae Virtutes contemiscunt. Alie quoque animo tuo insideat, quod ille, qui per te immolatus est, quemque in altari tractas, est Christus Emmanuel, qui tradidit semetipsum pro te, et scias, quod particeps de membris humanitatis ejus incorruptae, eumque portas in manibus tuis, quem Simeon sacerdos summa reverentia et veneratione portavit brachiis suis, et quod hic est calix sanguinis ejus, effusi pro peccatis, et quod in eo redimeris ab omnibus infamiis, manaus e caverna divite, quod est latus ejus divinum, postquam tradidit spiritum in cruce; atque hoc est mysterium tremendum, hoc est corpus sanctum et sanguis pretiosus, in quibus salus facta est omni creaturae; hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi; hic traxit omnes ad lumen verum. Converte igitur animum tuum, o fili benedicta, ad apicem conversionis; magna sollicitudine intende huic thesauro, instar Seraphini vigilis, meritis et praemio vitae etc. Altera proluxa exhortatio apud K. p. 265. sqq. nil memoratu dignum habet. Binam ad recens ordinatos exhortationem se reperisse ait Renaudotius, in quarum altera, loquens episcopus de dignitate sacerdotii, ait, ut meminerint se esse „dispensatores summorum Novi Testamenti mysteriorum, quae sunt corpus et sanguis Jesu Christi“. In altera vero: „Habetis in manibus vestris corpus creatoris vestri, tenebitis et tangetis digitus vestris . . . Quod tangetis est corpus Dei vestri, illius, qui tollit peccata mundi et qui iudex vester erit in die judicii.“ (Renaudot Perpetuité l. 5. c. 8. col. 951. sq).

**) Vanselebius tradit, post catechesin praelectam novum presbyterum librum osculari, ut se paratum ostendat ad omnia, quae lecta sunt, peragenda. Unde falsus fuisse dicendus est Renaudotius, cum de iis, quae apud Kircherum adduntur: et „juramento praestito“ ait in originali Coptico nil iis respondere. Perpetuité l. 5. c. 8. col. 952).

*** Ex Vanselebio post catechesin cum episcopo ordinatus ascendit altare; ad dexteram ejus incedens; missam inchoant; simul dividunt corpus Domini; presbyter pro se partem illum assumit, in qua non est Isadicon, alterum episcopo relinquens; fidei professionem de reali praesentia, quae est in liturgia, voce distincta enuntiat et ab episcopo communionem suscipit. Ita et Renaudotius (Perpetuité l. 5. c. 8. col. 953; c. 10. col. 964. et Comm. in liturg. Copt. 5. Basilii p. 255), qui refert Abulbircatum hac de re dicentem: „Sacerdos, qui ordinationem suscipit, accedet et franget cum patriarcha corpus Christi: habebit autem dexteram manum suam sinistrae superpositam et in

ponitur super eum (Arabs: Episcopus imponit manum suam) tribus vicibus) et omnes dicant alta voce tribus vicibus 1:*

Dignus (ἄξιος) N. presbyter (πρεσβύτερος) sanctae (ἁγία) ecclesiae (ἐκκλησία) catholicae (καθολικῆ) apostolicae (ἀποστολικῆ) civitatis (πόλις) Christi amantis N. in pace (εἰρήνῃ) Dei. Amen.**)

De ordinatione hegumeni² (ἡγούμενος.) ***)

*Quando (ὅταν) vocandus est hegumenus, eligatur³ ex clero, constituitur indutus (φορεῖν) ut (ὡς) presbyter, genuflectat cum iis, qui ipsum in medium duxerunt****) coram episcopo, qui stat ante altare.†) Episcopus dicat gratiarum actionem, imponat thus cum oratione thuris. Populus (λαός) dicat tribus vicibus: Kyrie eleison. Episcopus dicat hanc orationem:*

Domine Deus virtutum etc., ut supra p. 4. mutatis mutandis.⁴

Archidiaconus dicat hanc acclamationem (προσφωνήσας).

Gratia Domini N. J. Ch., ut supra p. 12, iterum mutatis mutandis.⁵

Populus dicat (ὁ λαός λέγει): Kyrie eleison. Tribus vicibus.

Episcopus dicat hanc orationem facie conversa ad orientem:

Ila Domine, fac etc., ut p. 5.

¹ K. deest tribus vicibus. — ² K. consecratio praelati, sive illius, qui curam habet subditorum dicti Abigumenos animarum. Confidit autem hoc nomen K, quod erat Ab Iguenos, hoc est nomen dignitatis praeposito titulo patris; ut notavit Renaudotius Perpétuité lib. 5. c. 9. col. 957. — ³ K. examinetur. — ⁴ K. ecce accedit ad te intentione perfecta servus tuus N. qui stat expectans dona tua coelestia. — ⁵ K. ut transferatur ex ordine sacerdoti ad ordinem praelaturae.

ea erit particula Eucharistiae. Sugeret illi patriarcha confessionem verbatim: Credo etc., quam repetet ejus exemplo, ut manifesta fiat hominibus rectitudo confessionis ejus, dum corpus est in manu ejus. Provocat etiam ad Gabrielem patriarcham in rituali et Abusebah in Scientia ecclesiastica. Id in Pontificali non exprimi, quod ad liturgiam pertineat. Ex Alvaresio (apud Legrand diss. 12. p. 342.) neopresbyter ad missam legit epistolam et evangelium.

*) Vanslebii addit, episcopum insufflare in vultum ejus, dicentem: Accipe Spiritum Sanctum pro ecclesia N.

**) Ex Vanslebio populus clamat: Dignus est. Episcopus ipsi concedit, ut communionem populo distribuatur. Post ordinationem neopresbyter per dies quadraginta jejunit, usque ad tertiam horam post meridiem, abstinens etiam a vino, in honorem Spiritus Sancti, quem suscepit, sicut Dominus noster quadraginta dies jejunavit, postquam Spiritus Sanctus in eum descenderat in columbae specie, et Apostoli, postquam Spiritum Sanctum acceperant.

***) Ex originali Coptico Pontificali Tukiani, collatis Kircheri et Vanslebio.

****) Duo igumeni, ex Vanslebio, hinc inde eum deducunt stola tenentes per totam ecclesiam usque ad Heikel, ubi eum expectat episcopus.

†) Senior igumenus pro eo prosternitur, quod ipse post eum peragit.

Convertite te ad occidentem, pone manum tuam super caput ejus et dic hanc orationem, epiclesin (ἐπίκλησις) 1.

Dominator² Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris (σωτήρ) nostri Jesu Christi, qui noscitis omnia antiquam fiant, tu es, qui elegisti servum tuum N., ut sit in patrem et hegumenum horum servorum tuorum, qui sunt in loco uno in consensu (ὁμόνοια) bono propter nomen tuum. Propterea suppliciter rogamus et obsecramus bonitatem (ἀγαθός) tuam³, amator hominum, ut (ὥς) respiciendo respicias super eum et benedicas ei („benedicas ei“ deest in textu Arab.)⁴ et purifices eum per adventum super eum Spiritus tui Sancti, et subvenias ei⁵ in omnibus bonis (ἀγαθόν), et des ei sapientiam (σοφία) et virtutem per Spiritum tuum Sanctum in irreprehensibilitate die ac nocte. Concede aulem (ὁς) ei, Domine noster⁶, spiritum hegumenicum⁷ (ἡγεμονικόν) lenitatis, charitatis (ἀγάπη), patientiae (ὑπομονή) et benignitatis (χρηστός), ut (ὥς) placeat tibi in operibus bonis, se praebens formam (τύπος) iis, qui ipsi subjecti sunt, in actione sua, et doceat eos mandata (ἐντολῇ) legis (νόμος) tuae, et curam gerat eorum et custodiat eos in puritate et charitate (ἀγάπη), ut (ὥς) sint sancti et immaculati⁸, ut adducat eos ad Christum sponsum verum⁹ coelestem, hostiam (θυσία) puram et vivam et acceptabilem¹⁰, ut impleatur in eo quod scriptum est: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est. In gratia etc. 11

Dicat hanc orationem super altare versus orientem¹².

Pax omnibus 13 (εἰρήνῃ πάνσι). Respice Domine, ut p. 5, mutatis mutandis¹⁴.

Convertite te ad occidentem, signa (σφραγίζουσαι) frontem ejus pollice tuo et dic:

Vocamus te N. hegumenum (ἡγούμενος) sanctae (ἁγία) Ecclesiae (ἐκκλησία) Dei. Amen.

Archidiaconus clamet dicens:

Δ. ἡγούμενος ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας ΔΔ. τῆς φιλοχριστοῦ πόλεως ΔΔ. 15

Episcopus (ὁ ἐπίσκοπος) clamat:

N. hegumenus ad altare sanctum, cujus nomen supra dictum est, orthodoxorum (ὀρθόδοξος) in civitate (πόλις) Christi amante N. in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti 16.

Episcopus clamet dicens hoc modo, et signet frontem ejus tribus crucibus sub invocatione Trinitatis (Τριάς).

Gloria et honor etc. ut p. 13. 17

¹ K secreto. — ² K deest Dominator. — ³ K ideo te deprecamur; deest reliqua. — ⁴ Sed est apud K. — ⁵ K nos cum eo. — ⁶ K deest noster. — ⁷ K loco est hegemonium. — ⁸ K deest et immaculati. — ⁹ K deest verum. — ¹⁰ K loco horum; hostiam etc. sublimitate vitae spiritualis accepta. — ¹¹ K deest in gratia. — ¹² K Postquam hanc orationem dixit, conversus facie sua ad orientem, dicit — ¹³ K vobis. — ¹⁴ K qui compleat sacerdotium suum sine defectu, ut crescat ante te per viscera misericordiae tuae, cum omnibus, qui tibi placuerunt a saeculo. — ¹⁵ K quod est in ecclesia sancta catholica et apostolica Dei. Amen. — ¹⁶ K add. Dei patris; et fabricam unicam sanctam et apostolicam, Ecclesiam Dei. — ¹⁷ K deest haec rubrica et oratio.

Conversus ad orientem dic hanc orationem:

Gratias agimus etc. ut p. 9, mutatis mutandis ¹.

Osculetur (ἀπαλάσσειν) *altare et episcopum et participes et incipit* προαφένος hoc est *sacrum divinum* (οὐρα (ὅτι) ἐστὶν ἱερόν θεόν). *Episcopus det ei communionem* (κοινωνία) *mysteriorum sanctorum et legant super eum hoc mandatum* (ἐντολή):

Scito, frater, qualis gradus (τάξις) tibi commissus est a ² Domino, quod est munus hegumeni. Magnam itaque (οὖν) curam adhibe verbo doctrinae, ostende primum opera bona et instrue iis populum (λαός) tuum ³, de quo rationem (λόγος) reddis Deo secundum (κατά) monitionem (παράκλησις) epistolae Apostoli ⁴. Et esto vigilans de animabus eorum, dirige eos in factis (πράξεις) bonis; fac ea magis quam dicis ⁵. Et peccantes increpabis ⁶ secundum (κατά) legem (νόμος) apostolicam (ἀποστολικήν) in mansuetudine et benignitate ⁷ (ἐπιεικής = ἐπιεικής), dolebis de iis, quia populus tuus sunt ⁸, et adhibe omnem sollicitudinem (σπουδή) ne sinas lupum tangere gregem ⁹, et diligenter retine ¹⁰ quod scriptum est: Decet nos, qui (utique) potentes sumus, ferre (utique) infirmitates impotentium, neque (οὐδέ) placere nobismet ipsis; ut (ὥστε) et tu audias: Euge serve bone et fidelis, quia (ἀπαθή) fidelis fuisti in parvis, constitutionem te super magna, intra in gaudium Domini tui ¹¹.

Constitutio episcopi, et ordo electionis (χειροτονία) eius ¹².

Postquam vita (βίος) *eius fuit secundum decorum* (πρέπει) ¹¹ *eligitur* ¹² *secundum voluntatem Spiritus. Sit autem* (δέ) *irreprehensibilis, (Arabs ita habet: Ut sit vita eius, postquam electus est ab universo populo col- lecto, secundum voluntatem Spiritus, sit irreprehensibilis etc.), sapiens purus, mansuetus, benignus* (ἐπιεικής = ἐπιεικής), *sine sollicitudine* ¹³, *vi- gilans, non amans argenti, sed* (ἀλλά) *amans pauperum, bene* (καλῶς) *sciens Scripturas* (γραφή), *non ingressurus in quidquam* (sc. negotiorum)

¹ K ut complaceat tibi supra promotionem hanc in praelaturam servi tui (huius) quae facta est ei per gratiam Spiritus Sancti tui. — ut consequi mereamur cum omnibus, qui faciunt voluntatem tuam ab aeterno, mercedem praepositi fidelis et prudentis. — ² K ante. — ³ K hunc. — ⁴ K quemadmodum praecipit doctor Apostolus. — ⁵ K ad opera bona, ut faciant ea. — ⁶ K add. et incedere facias eos. — ⁷ K in omni simplicitate et mansuetudine. — ⁸ K labora pro iis, sans membra tua. — ⁹ K add. Sed excindas eum et discerpas in verbo veritatis. — ¹⁰ K perfice, deest diligenter. — ¹¹ A sit bonis moribus praeditus. — ¹² A add. ab omni populo. — ¹³ A sobrius.

¹⁴ Ex Vanslebno novus igumenos post promotionem per integram hebdomadam jejunare debet.

¹⁵ Ex originali Coptico Pontificali Tukiani, collatis Assemano, Vanslebno et Renaudotio, cuius codex Coptico-Arabicus Seguerianus, complectens ordinationem episcopi et metropolitae nomina exhibet patriarcharum saeculi XV. Formam etiam ordinationis juniorem exhibet, uti ex ipsa collatione patebit; notat etiam Renaudotius, officium non primae antiquitatis esse, cum se recentioris formae exhibeat ac illud, quod sequitur Abulbircatus, qui vixit sub Joanne, patriarcha LXXXV, ordinato anno Christi 1365. In codice isto Renaudotii ritus, ut Coptice est, ad plures ordinandos refertur, Arabica versio numerum singularem retinet.

huius mundi, quietus ¹ (ἡσυχός), perfectus in operibus bonis ², ut (ὥς) qui ordinatur ad ordinem (τάξις) Dei supremum ³. Bonum (ἀγαθόν) quidem (μέν) est, eum nunquam habuisse uxorem, si vero (δέ) non ⁴, interrogetur, an fuerit maritus uxoris unius in matrimonio (γάμος) solenni ⁵ (σπυόν), et id quidem in media (μέσως) aetate (ἡλικία) ⁶. Et clerus (κλήρος, ita semper) et populus (λαός, ita semper) simul testificabuntur de eo ⁷. Scribant suffragium (ψήφισμα) suum et mittant archiepiscopo (Ἀρχιεπίσκοπος, atque ita deinceps) cum fidelibus (πίστοις) ex clero et populo. Et si est diaconus ordinetur presbyter, et datur et de mysteriis (μυστήριον ita semper deinceps); communicet (κοινωνεῖν) cum eo patriarcha. Et sit ejus ordinatio die dominica (κυριακή), congregatis episcopis et clero secundum canonem (κανὼν i. s.). Et post vigiliam (ἀγρυπνία) et psalmodiam (ψαλμωδία) et doxologiam (δοξολογία) et Evgangelium (εὐαγγέλιον, i. s.) incipitur missa (συναξίς) ⁷ et dicant: „Unigenitus Filius ⁸ et cetera ⁹ (μονογενὴς υἱὸς λοιπὸν). Sedet archidiaconus (ἀρχιερεύς) super thronum (θρόνος) suum cum episcopis. Archidiaconus sumit suffragium (ψήφισμα) osculetur scabellum (ὀσπόδιον) pedum papae ⁹ (πάπα) et det suffragium (ψήφισμα) in manus ejus. Et accipiens quacrat ex iis, qui accesserunt ad ipsum: Vosne offeritis hunc? Et respondent devote: Ita Domine noster ¹⁰. Et papa (πάπα) dat illud uni ex diaconis, ut legat coram omnibus. Eligendus (χειροτονεῖν) autem (δέ) stet capite profunde ¹⁰ inclinato.

Suffragium (ψήφισμα) episcopi.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Trinitatis (Τριάς) consubstantialis (ὁμοούσιος, i. s.) et incomprehensibilis. Scribimus ad beatum (μακάριος), orthodoxum (ὀρθόδοξος, i. s.) illuminatorem ¹¹ et patrem pulorum omnium, patrem patrurum et principem (ἀρχὼν) principum (ἀρχόν) omnium ¹² Christi, qui subiecti sunt throno ¹³ (θρόνος i. s.) Alexandrini Abba (ἀββὰ i. s.) N., sancti patriarchae ¹⁴, [qui dignatus est throno Marci evangelistae, qui est pater noster sanctus Marcus Apostolus, qui prae-

¹ A deest quietus. — ² A perfectus paratus ad omne opus bonum. — ³ A sublimem bonumque. — ⁴ A deest Bonam . . . uxorem, si vero non. — ⁵ A legitimo et vero. — ⁶ A sit demum aetate provecta. — ⁷ A add. legant Actus apostolorum. — ⁸ A hymnum triadicum. — ⁹ A adorans sub pedibus archiepiscopi. — ¹⁰ A deest profunde. — ¹¹ A deest illuminatorem; R. illustrem. — ¹² R deest omnium. — ¹³ AR deest Christi, qui subiecti sunt throno Alexandrini. — ¹⁴ AR patrem nostrum in Christo N. patriarcham etc.

¹⁵ Vanslebno ex auctoribus, quibus usus est, ait, testes examinandos a patriarcha septem, vel ad minimum quinque, esse debere. Quodsi dignum esse electum assererent, patriarcha insonem se esse a peccatis ejus declarat, eaque in eos recidere. Ad quod respondere eos oportet, se ea in se assumere. Si non sit monachus, indumenta monachalia ipsi induenda esse, qualia sunt pileolus niger et Askim (ἄγιον σχῆμα) quod ad S. Athanasii iussuionem reducunt Coptitae.

¹⁶ Ex Vanslebno, consecrandus mittitur in angulum ecclesiae, candelam accensa coram ipso stante. Patriarcha, qui est in Heikel, tres episcopos ad eum mittit, inter quos unus archiepiscopus esse debet, qui eum adducant. Ter stolam hinc inde tenentes, eum per totam ecclesiam trahunt, ut populus eum videre, et, si quid impedimenti sit, ne fiat episcopus, enuntiare valeat.

dicavit in universo orbe (οἰκουμένην) ad consolationem et salutem animarum (ψυχῆν, i. s.), praeditus scientia (γνώσις) veritatis, quam ante praedicavit et plantavit in virtute in catholica apostolica Ecclesia (καθολικῇ — ἀποστολικῇ — ἐκκλησίᾳ i. s.) propter adventum sponsi ejus veri, uniti geniti Filii Jesu Christi, Salvatoris (σωτήρ, i. s.) nostri propter ea quae utique laboravit. Et impossibile est linguae luteae enarrare vel partem (μέρος) virtutum (ἀρετῆν) ejus beatarum (μακαρίων). Nunc autem (νῦν) iterum Deus perfectus et perficiens omnia, qui scrutatur corda et renes, qui dat virtutem servis suis, et redemit eos in sanguine suo pretioso, hic ipse respexit propter nos de coelo sancto suo, et in benignitate sua elegit beatam paternitatem nobis in throno orthodoxo, hanc quam constituerunt pastores ovium rationabilium (λογιστῶν) in throno apostolico Alexandrino; propterea elegit nobis Patrem nostrum sanctum et purum (καθαρόν), quum (ἐπειδὴ) etiam nos desideraremus participes fieri gratiae orationum (προσευχῆν) tuarum, (nos) servi tui pauperes. Nunc autem (νῦν) significamus (σημαίνωμεν) = σημαίνωμεν? in aures puras ab impunitatibus omnibus et scandalis (σκάνδαλον) omnibus¹ de doloribus cordis, qui nobis acciderunt, et de tristitia orbitatis (ὀφθαλμός), quae invenit nos propter peccata nostra. Requievit pater noster episcopus beatus (μακάριος) Abba N., qui visus est cum manifestatione operum rectorum suorum (ἐντολῶν) suorum nota erant et apparuerunt opera bona), et mandatorum (ἐντολῶν) suorum sanctorum, quibus introduxit ad Deum², et transit a nobis ad tabernaculum quietis per eum qui dixit ei: Serve bone et fidelis intra in gaudium Domini tui. Ecclesia igitur mansit sine pastore. Convenit itaque (λοιπὸν) congregatio omnis et loquebantur multum de hoc negotio. Rogavimus Trinitatem sanctam perfectam in corde puro et fide recta, et revelavit³ nobis N., servum Dei, presbyterum et monachum (μοναχόν) monasterii (μοναστήριον) N., quia aptus esset, qui fieret episcopus civitatis (πόλις i. s.) Christi amantis N.⁴, quandoquidem (γὰρ) vita (βίος) ejus plena est virtutibus (ἀρετῆν), (ut qui est) homo pius (εὐσεβής), purus a mundo (ἁγίος i. s.), amans peregrinorum, doctor, contemnens⁵ mundum, festinans ad audiendum evangelium veritatis. Propter hunc hoc modo ad pedes tuos provoluti⁶ te suppliciter rogamus, ut facias eum nobis episcopum et pastorem super nos, ut (ἵνα) dirigantur per eum perversi ecclesiarum sanctorum, et sit salus animarum, et pascat nos in misericordiis et miserationibus, et nos etiam diligenter (ἀκριβῶς) orationibus (προσευχῇ) sanctis et puris flagitemus (ἐν = ἀντὶν) a Domino nostro Jesu Christo, Salvatore nostro, ut custodiat te in Ecclesia sua sancta multos annos patrem nostrum⁷ patriarcham, ministrum perfectum Dei, ut complacent tecum in omnibus operibus tuis per orationem nostram et populi nostri totius⁸: Kyrie eleison (Κύριε ἐλέησον i. s.)]

Archidiaconus dicat hanc allocationem (προσφωνήσας):

Civiles Christi amans et audiens legem (νόμος) ejus, quae amat⁹ patrem suum, non amplius tulit orbitalem (ὀφθαλμός), sed (ἀλλὰ) convocata

¹ R deest in aures omnibus. — ² R qui consilio et doctrina pollens demonstravit cogitata ejus recta et praecepta ejus sancta eo spectare, ut ad Deum duceret. — ³ R visus est servus. — ⁴ R deest Christi amantiss. — ⁵ R qui contemnit. — ⁶ R Idecirco nos prosternimus ad pedes ejus et ad tuos quoque prostrati. — ⁷ R pater sancte. — ⁸ R et propterea omnes una voce dicimus. — ⁹ A diligebat

congregatione deliberaverunt, ut (ἵνα) eligerent sibi patrem, festinaverunt in studio (ἀσπεία = ἀσπεία?), scrutati sunt et quaesierunt, ut invenirent sibi pastorem, qui pasceret se in vita bona. Et rogaverunt enixe Deum¹ et ostendit eis ministrum perfectum N. presbyterum et monachum monasterii N. Et ecce ego misi eum vobis cum presbyteris et clericis² (κληρικοῖς) Christi amantibus cum scripto electionis³ (ἐπιτομή) suae, quemadmodum postulastis (ἐν = ἀντὶν) ut fieret episcopus et pastor vobis et administrator (οἰκονομὸς) ecclesiarum sanctorum, quoniam testimonium perhibuit de eo clerus et populus, ut esset pro Abba N. et recorderetur ejus in orationibus (προσευχῇ) suis. Ecce igitur (ὡν) vix perlata⁴ supplicatione vestra ad nos respeximus angustiam⁵ vestram et non placuit nobis vos rejicere, o popule Christi amans, qui postulastis (ἀντὶν) adventum ejus in medium⁶. Decet etiam vos, dilectissimi (ἀγαπητοί) nostri, obsecrare et rogare⁷ cum magna vi, omnes congregati⁸, ut descendat super eum donum (δωρεά) Spiritus Sancti gratiae⁹ caelestis (ἐπουράνιον) per orationem nostram et populi nostri totius¹⁰: Kyrie eleison.

Post haec archiepiscopus descendat de throno cum episcopis et stent super¹¹ altare coram archiepiscopo (Arabs: et stent episcopi omnes cum eo super altare)¹². Omnes stent in timore et silentio et orent in corde cum pietate¹³ (εὐλάβεια). Patriarcha imponit thus, dicat orationem thuris, conjungat cum ea hanc etiam orationem facie sua conversa ad orientem, noviter ordinandus genuflectat¹⁴ super gradus (βαθμοί).

Domine Deus virtutum, qui induxisti nos in sortem ministerii hujus etc. ut supra p. 4, mutatis his verbis, et suscipe perfectum pontificatum servi tui hujus, qui hic stat etc.

Deinde (εἶτα) conveniunt ad ipsum episcopi, qui sunt socii ordinationis cum ipso. Archidiaconus dicit has preces (δευαίς = δεῦτα) noviter ordinando stante.

Dicamus omnes enixe precentes: Kyrie eleison.

Populus: Kyrie eleison¹⁵.

Domine omnipotens, qui es in coelo, Deus patrum nostrorum: rogamus te, exaudi nos et miserere nobis. Kyrie eleison¹⁶.

Orate pro pace (εἰρήνῃ i. s.) unius solius¹⁷ catholicae et apostolicae Ecclesiae et salute populorum. Domine exaudi nos et miserere nobis. Kyrie eleison.

Orate pro vita, potestate¹⁸ et salute patris nostri Abba N., patriarchae et archiepiscopi, et (pro) ceteris episcopis orthodoxis et clero et populo

¹ A pro illis: festinaverunt etc. Re itaque accurate perpensa precibusque ad Deum instanter fuit, ut bonum sibi pastorem concederet. — ² R reliquis ex populo. — ³ R ordinationis. — ⁴ AR annuentes precibus vestris. — ⁵ AR curam laborumque. — ⁶ A cum eum nobis praesentaveritis. R non esse repellendum eum, quem nobis hic in medio adduxistis. — ⁷ R ut petamus et deprecemur. — ⁸ A una nobiscum et cum omnibus circumstantibus. — ⁹ A et gratia R nempe gratia. — ¹⁰ A et simul omnes cum universo populo clamemus, dicentes. R deest: per . . . totius, addit dicendo. — ¹¹ A ad. — ¹² A add. ordinandus autem utrumque genu flectat ante altare coram archiepiscopo. — ¹³ A pavido ac tremante. — ¹⁴ A utrumque genu. — ¹⁵ A deest Populus eleison. — ¹⁶ A deest Kyrie eleison; et ita porro. — ¹⁷ AR add. sanctae. — ¹⁸ R gloria.

Christi amante. Exaudi nos, Domine, et miserere nobis. Kyrie eleison. Orate pro remissione peccatorum nostrorum et praevaricationum (ἀνομιᾶ) nostrarum, ut (ὥα) eripiat nos Deus ex omnibus angustiis (θλίψεσι), iris (ἐσφῆρ) ¹, dissensione ², periculis ³ (κίνδυνος), tentationibus (πειρασμοίς) et elevatione hostium. Rogamus te, Domine, exaudi nos et miserere nobis. Kyrie eleison. Domine, libera populum tuum, benedic haereditati (κληρονομίᾳ) tuae, visita mundum in misericordiis et miserationibus, exalta cornu christianorum (χριστιανος) in virtute crucis (σταυρός s. i.) vivificae praeteri ⁴ iniquitates (ἀνομιᾶ) nostras, dirige opera manuum nostrarum, exaudi orationem populi tui: Kyrie eleison ⁵; per intercessionem (προσβολή) Dominae nostrae Deiparae (θεότοκος) et semper Virginis (παρθένος) sanctae Mariae, et orationes (εὐχῆ) patris nostri beati Marci Apostoli et chori (χορός) Sanctorum tuorum. Ita Domine, exaudi nos, qui rogamus te, quoniam misericordia a te est. Kyrie eleison.

Rogamus te, Domine, dimitte nobis praevaricationes (παράρτημα) nostras, quas fecimus voluntarie et quas fecimus involuntarie, suscipe orationem nostram, emille super nos misericordias et miserationes tuas, quoniam nos omnes misericordiam quaerimus a te. Kyrie eleison.

Rogamus te autem (ðs), ut emittas Spiritum Sanctum tuum super hunc electum ministrum tuum N., pro quo haec oratio ad te est, Dominator Deus gloriae. Rogamus te, Domine, exaudi nos et miserere nobis. Kyrie —

Populus dicit: Kyrie eleison. Quinquagies. ?

Archidiaconus dicit (Ὁ Ἀρχidiaκων λέγει, i. s.)

Elevate sursum manus vestras, episcopi.

Episcopi eleuant manus sursum, accipiunt⁸ (Arabs: *tangant*) noviter vocatum hinc et inde, imponant manus suas humeris ejus (Arabs: "*scapul* pulis (s. humeris) et brachiis ejus"). Patriarcha oret facie conversa ad occidentem:

Domine omnipotens, et Dominator universi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, tu es potestas auxilians (βοηθεῖν), tu es adiutor⁹ (βοηθός), medicus et salvator¹⁰, murus et firmamentum¹¹, spes (ἐλπίς) nostra et refugium nostrorum, gratia et susceptor¹² (ἀναλυψίς) — ἀνάλυψις, expectatio (προσδοκία) et vita et resurrectio (ἀνάστασις), et a te est reconciliatio¹³ et salus¹⁴, quae est nobis omnibus usque in saecula. Tu reconciliasti¹⁵ omnes¹⁶. Fortifica nos, serva nos, custodi nos, protege (συνεπάσσειν) nos, libera nos; tu enim (γὰρ) es princeps principum (ἄρχων), et dominus dominantium et dominator dominorum¹⁷, et rex regum; tu es, qui das¹⁸ potestatem ei, quem tu ante constituisti, et donas¹⁹ ei gratiam ligandi et solvendi, quos decet. Tu enim (γὰρ) es, qui das²⁰ ei sapientiam (σοφία) sicuti organo (ὄργανον) ex parte²¹ Ec-

clesiae Christi tui, quam custodis quemadmodum sponsam speciosam, quoniam tu es Deus omnipotens (παντοδύναμος), et super omnia dominans¹ (παντοκράτωρ) et tuum est regnum et gloria, Pater et Fili et Spiritus Sancte, nunc etc.

Archidiaconus dicit hanc exclamationem (ἐκπῶντας):

Gratia, quae dat salutem deficientibus² veniens super congregatos³ in oeconomia (οἰκονομία)⁴ in omnibus ecclesiis sanctis, veniat nunc super N. ministrum Dei, presbyterum et monachum monasterii N., ut fiat episcopus civiliter Christi amanti N., ut sit compensatio pro N., qui requievit, quem Dominus recepit ad se, et qui reliquit nobis memoriam suam sanctam. Orate vos omnes et rogate Dominum, congregati, ut veniat super eum gratia Spiritus Sancti⁵ per orationem nostram et populi nostri universi⁶. Kyrie eleison.

Converte te ad altare et dic hanc orationem:

Ita Domine, fac eum dignum vocatione sacerdotali (ἱερωσύνην), ut
digne per gratiam tuam? [mercatur nomini tuo servire et altari tuo
tuum in sanctitate et veritate⁸ et consequatur
(ἀγώς) per misericordias unigeniti Filii tui
Domini nostri Jesu Christi, qui etc.]*

Converte te ad occidentem, impone dexteram tuam super caput noviter vocati.

Archidiaconus alta voce dicat:

State honeste (καλῶς), state in tremore, state in quiete (ἡσυχία), state in humilitate⁹, state in timore. Orate omnes nobiscum, cum episcopis congregatis¹⁰, et elevate manus vestras sursum.

Episcopi extendunt manus suas et tangunt colla et 11 humeros (Arabs; scapulas et brachia) ejus. Patriarcha dicit orationem ordinationis (yeurovía).

Domine Deus omnipotens Pater Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris nostri Jesu Christi, une sole ingenite, sine principio (ἀρχῇ) nullum regem habens super te, qui es semper¹² et es ante saecula, infinite et sole alissime, sole sapiens (σόφως), sole bone (ἀγαθός), invisibilis in natura (φύσις) tua, principii expertus (ἀναρχος), et apud quem est scientia incomprehensibilis et incomparabilis¹³ (ἀσυρρητος), cognoscens

¹ R deest et super omnia dominans. — ² AR infirmis. — ³ A addit omnes.
— ⁴ AR ad regimen. — ⁵ A Spiritus Sanctus, deest gratia. — ⁶ AR et dicamus
cum universo populo. — ⁷ R per amorem erga homines tuum. — ⁸ R iustitia. —
⁹ A deest statu in humilitate. — ¹⁰ A omnes episcopi qui adestis. — ¹¹ A deest
colla et. — ¹² A addit et ab aeterno. — ¹³ A deest incomprehensibilis et incom-
parabilis; addit qui infinitus es.

*.) A ad ordinationem subdiaconi remittit.

**) Oratio incipit: Ille, qui est dominator etc. Ille, qui est" vertit Arabs participio verbi "esse". Asemanus interpretatur: "Jehova" Renaudot: "Qui es"; minus verisimiliter. Videtur circumscripto Coptis familiaris esse = dominator etc. Tertia persona pro secunda ut saepius posita est. Eadem phraseis coplica recurrit mox in hac ipsa oratione: Ille, qui est in altissimis. Alias occurrit sensu "aeternus". Matr. cc. (Scholz.)

1 A deest iris. — 2 AR deest dissensionē. — 3 A tribulationibus. — 4 AR dele.
— 5 AR deest Kyrie eleison. — 6 A deest Domine. — 7 A deest Populus . . .
iniquagies. — 8 A contingunt. — 9 R deest adiutor. — 10 R qui nos sanas. —
11 AR murus fortis. — 12 AR exaltatio. — 13 A accessus R ordinatio. — 14 A addit
perpetuus. — 15 A vis salvos fieri. — 16 R quandoquidem voluntate tua dispositi
universa. — 17 R deest dominator dominatorum. — 18 AR tradidisti. — 19 AR
quem in cathedra collocare destinaveras et concessisti. — 20 AR largius es. —
21 A deest ex parte R per.

occulta, cognoscens omnia antequam fiant, qui es in altissimis et respicis humiles, qui dedisti statuta (νόμος, Arabs: canones) ecclesiastica (ἐκκλησιαστικόν) per unigenitum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum¹, qui constituit² sacerdotes ab initio, ut adisterent³ populo tuo, qui non reliquisti⁴ locum tuum sanctum sine ministerio, qui complacuit tibi⁵ glorificari in iis, quos elegisti⁶: tu iterum nunc effunde virtutem Spiritus tui⁷ hegemonici (ἡγεμονικόν), quem⁸ donasti Apostolis sanctis tuis in nomine tuo⁹. Da igitur (δόν) hanc eandem gratiam super servum tuum N., quem elegisti in episcopum, ut pasceret gregem tuum sanctum, et ut tibi esset in ministerium irreprehensibilem, orans ante benignitatem (ἐλεησόν) tuam die ac nocte, congregans (conservans?) numerum (ἀριθμὸς) salvandorum, offerens tibi dona (δωρον) in sanctis ecclesiis¹⁰. Ita, Pater¹¹ omnipotens, per Christum tuum, da ei unitatem¹² Spiritus Sancti tui, ut (ὡς) sit ipsi potestas dimittendi peccata secundum (κατὰ) mandatum (ἐντολήν) unigeniti tui Filii Jesu Christi Domini nostri, constituendi clericos (κλήρος, Arabs: Clericos) secundum (κατὰ) mandatum eius¹³ ad sanctuarium¹⁴ (ἱερατεῖον), et solvendi vincula omnia ecclesiastica, faciendi domos novas orationis¹⁵ (εὐχαρίστων), et sanctificandi (ἁγιάζων) altaria (θυσιαστήριον); et placeat tibi in mansuetudine et corde humili, offerens tibi in innocentia et irreprehensibilitate sacrificium sanctum incrementum, mysterium (μυστήριον) hujus¹⁶ Testamenti (διαθήκη) Novi, in odorem suavitatis¹⁷.

Archidiaconus dicit: Dominum rogemus (Τὸν Κύριον δεήσωμεν).

Archiepiscopus dicit (*): (Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος λέγει):

Dignare (καταξίωσον), Domine, implere eum donis salutaribus¹⁸ et verbo scientiae, ut sit ductor caecorum in via¹⁹ et lumen eorum, qui in tenebris sunt, ut erudit indociles, sit illuminator in mundo, dispensans verbum veritatis²⁰, imitans pastorem verum (ἀληθινός), ponentem animam (ψυχήν) suam pro ovibus suis, ut (ὥς) hoc modo dirigat²¹ animas sibi commissas²², et²³ ipse quoque sit paratus ad faciendum secundum (κατὰ) voluntatem tuam sanctam, ut inveniat rationem standi secure (παρρησία) ante tribunal (βῆμα) tremendum, accipiens²⁴ magnam mercedem, quam parasti iis, qui certaverunt (ἀδελφωθέν) in praedicatione evangelii. Me autem (δὲ) etiam purifica ab omnibus peccatis alienis, et libera me ab iis, quae mea ipsius sunt, per mediationem²⁵ (μεσσιάζ) unigeniti tui Filii Domini nostri et Salvatoris nostri Jesu Christi, cum quo etc.

¹ R add. et Spiritum Sanctum. — ² R ordinavit. — ³ AR praesent. — ⁴ R reliquit. — ⁵ R voluitque. — ⁶ R add. Ministrans (diaconus) dicit: Orate. — ⁷ R add. A deest in nomine tuo. — ⁸ R add. Spiritum tuum. — ⁹ R quem, add. benigne. — ¹⁰ AR participationem. — ¹¹ R add. Ministrans: Orate. — ¹² AR Domine. — ¹³ A et omnes novas aedes in ecclesia dedicandi. — ¹⁴ A in ordine sacerdotali. — ¹⁵ A et omnes novas aedes in ecclesia dedicandi. — ¹⁶ R deest mysterium hujus. — ¹⁷ R cum suffragiis tuis. — ¹⁸ A omni gratia, curationum. R gratis sanitas. — ¹⁹ R deest in via. — ²⁰ A verbo veritatis definitur. R addit recte. — ²¹ R rationem reddat. — ²² A deest ut . . . commissas. — ²³ A ut per hoc. — ²⁴ R expectans. — ²⁵ A per unigenitum.

*) Haec rubrica deest apud A, qui in nota testatur, orationem dici non ab archidiacono, sed a patriarcha manum ordinando adhuc inponente.

Quando fuerit convertit se ad orientem ad altare, et dicit: Amen.
Deinde dicit hanc orationem:

Respice super nos, Domine, et super ministerium nostrum et purifica nos ab omnibus inquinamentis, emitte de alto super servum tuum hunc gratiam tuam pontificalem (ἀρχιεπισκόν) ut (ὥς) dignus fiat per benedictionem tuam, qui pascat populum tuum irreprehensibiliter, et ad confirmationem Ecclesiae tuae¹, quoniam tu es misericors in beneplacito tuo et te deest (πρέσβει) honor ab omnibus et adoratio (προσκύνησις), Pater et Fili et Spiritus Sancte, nunc etc.

Converte faciem tuam ad occidentem, signa (σφραγίζων) caput² noviter ordinati pollice tuo tribus vicibus et dicit:

Vocamus N. episcopum in sanctam (ἁγία) ecclesiam³ N. civilis Christi amantis et provinciae ejus⁴ in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Post haec induit eum stola (στολή) sacerdotali (ἐπισκόν), tunica candida, cuculla (χούλα) candida et pallio (παλιν?) candido () et dicit:*

Gloria (= ad gloriam etc.) et honor Trinitati sanctae, Patri et Filio et Spiritui Sancto; pax et aedificatio uni soli⁵, sanctae, catholicae et apostolicae Ecclesiae. Benedictus Dominus Deus in saecula⁶. Amen.

Converte faciem tuam ad occidentem, signa (σφραγίζων) caput noviter ordinati tribus vicibus⁷ pollice tuo et dicit:

Vocamus electum Dei N. episcopum in unam solam⁸, sanctam, indissolubilem⁹ ecclesiam invisibilis et vivi Dei Christi amantis civitatis orthodoxorum N. et provinciae ejus; ad gloriam et honorem nominis sanctissimae (παραστά) Trinitatis (πατρός), pacem¹¹ (εἰρήνην), et aedificationem Ecclesiae sanctae, ad justificationem judiciorum veritatis, manifestationes sanctas¹², et dona¹³ (δωρον) pura, ad resurrectionem (ἀνάστασις) ex mortuis, ad pignus incorruptibile in saecula. Amen¹⁴.

Populus dicit: Dignus, dignus, dignus!

(Ὁ λαὸς λέγει: ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος)

Archidiaconus dicit has preces (δεήσεις):

Dicamus omnes supplicantes: Kyrie eleison.

Orate pro una sola¹⁵, catholica et apostolica Ecclesia, quae est a finibus orbis terrarum (ὀικουμένη) usque ad fines. Rogemus Dominum dicentes: Kyrie eleison.

Orate pro misericordia et pace¹⁶ (εἰρήνη) animarum (ψυχῇ) nostrarum dicentes: Kyrie eleison.

Orate pro patre nostro sancto glorioso per Deum archiepiscopo Abba N. Rogemus Dominum pro eo dicentes: Kyrie eleison.

¹ AR et ecclesiae tuae praesit. — ² A deest caput. — ³ AR in ecclesia. — ⁴ A omniumque ad illam pertinentium R finium ejus. — ⁵ A deest soli. — ⁶ A deest in saecula. — ⁷ A deest tribus vicibus. — ⁸ AR in una; deest solam. — ⁹ A immaculata R indivisa. — ¹⁰ R deest nominis. — ¹¹ R deest pacem. — ¹² A ad mundas oblationes. — ¹³ A victimas. — ¹⁴ A deest Amen. — ¹⁵ AR deest sola. — ¹⁶ A salute.

*) Indumenta pontificalia haec ex Vanslebno sunt: Telesean, sive Bileon, vitta linea alba, quam in turbani modum capiti circumvolvunt sacerdotes, et Burnus sive cappa, cum pileolo annexo, qui proprius est episcoporum.

Oremus¹, ut Spiritus Sanctus descendat super hunc electum episcopum cum impositione manuum adventus in medium². (Arabs: et impositio manus, quae est in medio). Rogemus³ Deum gloriae enixe⁴ dicentes⁵: Kyrie eleison.

Oremus⁶, ut Deus dignos nos faciat vocatione superna. Precemur omnes congregati et qui non sunt congregati nobiscum dicentes: Kyrie eleison.

Post haec dicat patriarcha: Pax omnibus (εἰρήνη πᾶσι). Dicat hanc orationem facie conversa ad orientem:

Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, pro omnibus et in omnibus et benedicimus et glorificamus nomen sanctum tuum, quia fecisti nobiscum magna et effudisti donum (δωρεά) tuum dives super servum tuum N. Precemur et rogamus te, Domine, exaudi nos per multitudinem misericordiarum tuarum, mysterium super⁷ impositione manuum (χειροτονία) archisacerdotii (ἀρχιερεῖον), quae facta est super servum tuum N. sanctissimum (αἱετατος forte αἱετώτατος? Arabs vertit: excellentem)⁸ per adventum Spiritus Sancti tui⁹, et dirige vocationem electionis ejus in puritate et gratia Spiritus Sancti tui, et elige nos cum ipso ad bonum (ἀγαθόν), ut operemur et accipiamus fructum talenti, ut (ἵνα) accipiamus cum omnibus, qui fecerunt voluntatem tuam a saeculo, mercedem fidelis (πρώτος) oeconomi (οἰκονομῆς) in adventu (παρουσία) Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui etc.

Post haec patriarcha dicat: Pax omnibus (εἰρήνη πᾶσι).

Et episcopus novus constituitur ad dexteram altaris, evangelium in sinu habens. Patriarcha revertatur ad thronum (σύνθρονος) et sedet¹⁰.

Et dicatur prologus (πρόλογος) et psalmus (ψαλμός) et evangelium secundum (κατά) consuetudinem.

[*Haec sunt, quae alta voce legentur: Benedicite (εὐλογήσατε). Ex epistola S. Pauli Apostoli ad Hebraeos. Prologus. Hebr. 4, 14—5, 6. (ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου τοῦ ἀπὸς ἀποστόλου).*

Psalmus 106, 32. Exaltent eum in ecclesia plebis ejus et laudent eum in cathedra seniorum (πρεσβύτερος). Lectio (λέξις): Posuit familiam quemadmodum oves, videbunt recti et laetabuntur. Alleluja.

Evangelium secundum Joannem Cap. 20, 19—21 . . . (Hic insufflat in faciem ejus patriarcha et dicat: Dignus ἄγιος) v. 22: Postquam haec dixit, insufflavit in facies eorum et dixit: Accipite Spiritum Sanctum: (Hic vero (ὁ) iterum insufflet in faciem ejus) quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.]

Et descendit¹¹, perficiat (ἐντελέσῃ) oblationem (ἀναφορά) sanctam, et sumat de mysterio sancto, et det episcopis. Deinde dividat panem cum episcopo novo et det ei de mysteriis sanctis et de calice sanguinis pretiosissimi¹², et insufflans in faciem ejus¹³ imponat¹⁴ dexteram suam

¹ AR Orate. — ² A et pro hac praesente manus impositione. R deest adventus in medium. — ³ R add. Dominum. — ⁴ A Postulate a Deo Domino gloriae misericordiam. — ⁵ R add. omnes. — ⁶ AR Orate. — ⁷ AR Complaceat tibi in hac. — ⁸ A add. maxime. — ⁹ R add. super eos. — ¹⁰ A deest et sedet. — ¹¹ A add. de throno. — ¹² A deque sanguine. — ¹³ A deest et insufflans in faciem ejus. — ¹⁴ A elevat super.

capiti ejus, et unusquisque clamet: Dignus, dignus, dignus! (ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος) N. episcopus civitatis N. et provinciae ejus^{}). Quando data est pax, patriarcha stans exuat ei stolam sacerdotalem (ἐσπριτόν) et induat ei stolam (στολή) nigram. Dum induit (στολίσεν) eum clericus psallat (ψάλλεν) conjuncta¹. Cum finierint sedent secundum (κατά) gradum (ὁρδόνον?) in introitu² (dignitate?) in consessum (σύμπροσ). Et dicunt laudes (ἑκαυτὸς) et hymnos (ᾠνῆ) **).*

*Data pace³ (εἰρήνη) secunda dat ei patriarcha pacem et episcopis et sacerdotibus⁴ ***). Ad laudem Domini. Amen.*

Sequitur: adhortatio ad episcopum arabice ****).

[Deinde haec rubrica arabica:

Deinde celebrabitur ei tres dies festum spirituale in similitudinem mysterii ejus, qui resurrexit a mortuis.]†)

¹ A quae conveniunt. — ² A deest in introitu. — ³ A dicta absolute. — ⁴ A et omnes episcopi ac presbyteri.

*) Teste Vanslebto, patriarcha consecratum secum altare ascendere, et ad dexteram suam statuens, missam secum legere facit. Simul corpus Domini dividunt; patriarcha eum professionem recitare jubet, quae apud Coptitas ante communionem de Eucharistia emitti solet. Tunc corpus Domini in manus ei tradit et ipse communionem sumit. Ita et Renaudotius (Comm. in liturg. Copt. S. Basilii p. 255) ex rituali Gabrielis patriarchae, Abusebah in Scientia ecclesiastica et Abulbircato, apud quem ad episcopum ordinandum praecipitur, ut confessio illi suggeretur lingua vernacula, quam ordinatus intelligat, ut certo constet fides ejus apud patriarcham.^a

**) Sedenti in Heikel consecrato fit allocutio. Ita Vanslebibus.

*** Finita allocutione, patriarcha populo dat benedictionem et omnes recedunt. Ita Vanslebibus.

**** Haec exhortatio ex Vanslebio legitur ab episcopo seniore, postquam ordinatus vestibus pontificalibus indutus fuit, antequam missa cantetur. Lectione peracta novus episcopus librum osculatur in signum submissionis.

†) Post ordinationem novus episcopus ad cellam patriarchalem accedens a patriarcha dono accipit parvam crucem aeream longitudinis unius pedis, quam manu jugiter deferit, et baculum ex ebano in formam literae T factum. Consecratus per septem dies jejunit, eo tempore omnes sui ministerii functiones discens, eodemque tempore patriarcha bullam et literas commendatitias pro sua dioecesi ei scribit. Ita Vanslebibus (Hist. Part. 4. sect. 2), qui alibi ita habet. Episcopus post consecrationem suam jejungere debet per tres hebdomades, donec stellae appareant, exceptis sabbatis et Dominicis, et hoc tempore elapso per integrum adhuc annum in aqua et pane jejungere tribus in hebdomada diebus, qui sunt feria 2, 4. et 6., nihil illis diebus manducando nisi fructus et mel, et reliquum vitae tempus in perpetua abstinencia transigere debet (Hist. p. 33.).

Consecratio episcopi ex Renaudotio*).

Postquam de vita et de moribus eorum constiterit ex totius populi testimonio secundum voluntatem Spiritus Sancti oportet eos esse absque vitio, sapientes, castos, humiles, mansuetos, non inquietos, in vigiliis assiduos, pecuniae non cupidos sed pauperum amantes, qui scripturas probe intelligant, qui non implicant se negotiis saecularibus, qui sint perfecti, et ornati operibus bonis, ut convenit ordini Dei sublimi et bono, ut uxorem non habeant, aut si habuerint, unicam duxerint legitimo matrimonio. Sint omnino in statu suo perfecti, sacerdotesque et populus testimonium de illis perhibeant, scripto de illorum dignitate instrumento, quod ad archiepiscopum mittent per primores aliquot ex clero et populo. Si electi, diaconi tantum fuerint, ordinabuntur sacerdotes singularem die, et qui ita ordinatus est, ita remanebit, donec perfecterit ministerium sanctum. Postea ordinabitur hegumeneus, et si monachus non fuerit induetur habitu monastico, scilicet cuculla et schemate, idque alio die privato, quo ita manebit: et cum haec perfecta fuerint, noctem diei Dominicae in ecclesia vigilet. Mittunt quoque ad vicinam regionem, invitando episcopos vicinos ecclesiasticos et laicos orthodoxos, ut adsint: nam ordinatio ejusmodi fieri non debet, nisi frequenti populo. Dicitur deinde officium vespertinum noctis quae dominicam praecedit: officiumque nocturnum et matutinum et doxologia. Ordinandum vero oportet totam illam noctem insomnem ducere, et recitare psalmos centum quinquaginta, cum evangelio Sancti Joannis evangelistae. In officio matutino antequam decaur Exaltemus, canunt doxologiam tono gravi integram. Officio completo adducunt patriarcham ex patriarchio in ecclesiam et electum coram eo inter episcopos, quem relinquunt in latere chori ad dextram altaris: duobus presbyteris comitantibus a dextra et sinistra, cereusque accensus constituitur coram eo. Cum patriarcha ingressus fuerit chorum, simul cum episcopis, incipitur liturgia juxta consuetudinem: finitaque sessione extra chorum, deducunt patriarcham ad superiores partem synthroni, sedetque versus orientem, et circa illum episcopi donec finiuntur lectiones ex sacra scriptura, quarum ultima est ex Actibus Apostolorum, quae cum facta fuerit arabice descendit patriarcha ex synthrono, statque intra portam altaris, et episcopi circum illum. Imponitur quoque altari $\epsilon\pi\tau\rho\alpha\rchi\lambda\iota\upsilon$ sericeum, in quo sunt imagines Saluatoris et discipulorum; quod si non induit cucullam nigram super camisiam imponunt quoque illam super altare cum $\epsilon\pi\tau\rho\alpha\rchi\lambda\iota\upsilon$. Postea accenduntur cerei in manibus sacerdotum et diaconorum: annuitque patriarcha episcopis ut osculentur crucem. Illi cum silentio procedunt versus electum, qui statim atque ad eum pervenerunt, coram illis metanoeam procumbens facit. Mox erigit se, et episcopi tenent manus ejus, tanquam patres sancti, proceduntque sacerdotes et diaconi ante illum donec eum deduxerint coram altari. Tum adorabit Dominum gratias agens nomini ejus, et erigens se osculabitur crucem ex manu patriarchae. Mox archidiaconus

*) Notat Renaudotius in codice suo textum Copticum ad plures episcopos ordinandos pertinere: Arabem vero interpretem omnia singulari numero expressisse.

proferet instrumentum electionis allatum a Christianis, ad testimonium ferendum de dignitate electi, ut constituitur episcopus super eos, dabitque illud Protopapae, qui illud manu accipiens, et ad eos qui ad eum finem venerunt conversus dicit: Vosne altulistis hoc instrumentum: respondebuntque cum reverentia: Ita Domine: tum tradet illud uni diaconorum, qui illud publice coram omnibus leget: ordinandusque stabit interea, capite denisso.

Forma instrumenti electionis episcopi.

In nomine Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti Trinitatis consubstantialis, incomprehensibilis. Scribimus ad beatum orthodoxorum illustrem patrem omnium populorum, patrem patrum et principem praesulum in Christo Anba N. sanctum patriarcham, qui dignus factus est throno Marci evangelistae, vera doctrina praedito, celebri per totum orbem ad consolationem et salutem animarum. Nos quippe servi tui pauperes optamus percipere gratiam eximiam orationum tuarum, cum difficile, imo impossibile sit terrena lingua enarrare virtutes beatitudinis tuae, quas publica fama notas plantavit et confirmavit in catholica et apostolica ecclesia patris nostri sancti evangelistae Marci, propter adventum sponsi veri, Filii unigeniti Jesu Christi Salvatoris nostri, perfecti a quo omnia perfectionem accipiunt: qui propter nos respicit e coelo suo sancto, qui scrutatur corda et renes: qui dedit potestatem servis suis, eosque redemit sanguine suo pretioso: qui elegit nobis paternitatem (suam) beatam humanitate conspicuam, ex throno orthodoxo, pastorem ovium spiritualium throni apostolici, ad quod elegerat nobis patres nostros sanctos et pios. Nunc igitur vobis significamus etc. ut p. 20.

Archidiaconus ita respondet illis qui obtulerunt instrumentum electionis. Urbs Christum diligens p. 20.

Patriarcha concertatur ad sanctum altare, et si ordinandus non habuerit cucullam nigram, accipiet illam patriarcha terque cruce signabit dicens primo: In nomine Patris etc. postea Benedictus etc. auferitque cucullam albam, imponetque ordinando nigram dicens: Gloria et honor etc. Deinde imponit $\epsilon\pi\tau\rho\alpha\rchi\lambda\iota\upsilon$ collo ejus, signabitque eum ter in fronte signo crucis. Extenditur pallium album super caput ejus, episcopis oras epitrachiliti hinc et inde tenentibus, et inter eos erit antiquior episcopus. Si unicus episcopus adsit, alteram oram tenebit archiepiscopus detecto uterque capite. Incipiunt deinde recitationem orationum: Unigenitus, procedentes et circumdantes ecclesiam, patriarcha stante interea ad altare, donec eum adduxerint ad partem occidentalem, ubi sedere jubetur in pavimento completurque hymnus: post quem unus diaconorum incipit carmen in laudem electi, tono crucis.

Elegit te Christus Dominus noster, o homo Dei, hegumene serve Dei pater noster sancte Anba N. etc.

Postea deducunt eum canentes: Benedictus etc. usque ad portam altaris, ascendentque episcopi ad altare, sacerdotes et diaconi parati ad ministerium. Electus prosternet se coram altari Domini, et osculabitur crucem de manu patriarchae, qui extensa manu ter frontem ejus signo crucis signabit. Is vero stabit capite inclinato, pallio albo super caput ejus extenso quod habebit nudum absque fascia, sed tantum cucullam, manusque junget, inclinabundus ad Dominum. Dicitur ter Kyrie eleison.

Patriarcha dicit: Pax omnibus. Respondebunt: Et cum spiritu tuo. Et conversus ad orientem dicit orationem gratiarum actionis, assistente simul episcopo antiquiore. Adolebit incensum orationis ad lectionem epistolae Pauli, caneturque interea: Kyrie eleison, postea pulsabunt campanae. Deinde dicit . . . postea: Salve Ecclesia. In diebus Pentecostes: Gaudeat in resurrectione ejus. Postea. Salve pater noster Marce. Deinde: Per intercessionem: ad Virginem; per preces: ad Marcum evangelistam; per preces: ad patriarcham.

Tum oratio . . . Kyrie eleison ter. Patriarcha: Pax omnibus. Respondent: Et cum spiritu tuo. Mox patriarcha dicit hanc orationem.

Domine Deus virtutum p. 21.

Populus dicit: Kyrie eleison, episcopusque assistens dicit has orationes, et ad unamquamque populus dicit: Kyrie eleison.

Dicamus omnes orantes cum fervore. Kyrie eleison. Domine omnipotens, qui es in coelis p. 21.

Populus dicit: Kyrie eleison, quinquagies.

Antiquior diaconus dicit episcopis. Levate manus vestras o episcopi. Illi vero elevantes manus suas, imponunt illas humeris ordinandi. Patriarcha imponit manum super caput ejus et dicit hanc orationem, dicto prius: Pax omnibus etc.

Domine omnipotens, et omnium dominator p. 22.

Populus: Kyrie eleison, ter. Episcopus assistens dicit hanc orationem conversus ad occidentem. Gratia quae dat sanitatem p. 23.

Populus dicit: Kyrie eleison ter.

Patriarcha conversus ad orientem dicit orationem sequentem, postquam dixerit: Pax omnibus et responderint: Et cum spiritu tuo. O Domine p. 23.

Populus dicit: Kyrie eleison ter.

Patriarcha conversus tenet caput electi, primusque diaconorum aut episcopus assistens dicit. State decenter, state cum tremore, state cum silentio, state cum humilitate, state cum timore.

Patriarcha dicit: Pax omnibus. Respondetur: Et cum spiritu tuo. Assistens dicit: Orate omnes nobiscum, et omnes episcopi congregati levate sursum manus vestras.

Populus dicit: Kyrie eleison, ter. Episcopi imponent manus suas super humeros electi. Patriarcha dicit. Pax omnibus. R. Et cum spiritu tuo. Postea dicit hanc orationem quae est ordinationis conversus ad occidentem. Qui es, Domine Deus p. 23.

Ministrans (diaconus) dicit: Orate.

Populus: Kyrie eleison.

Tu nunc effunde p. 24.

Ministrans: Orate.

Patriarcha: O Domine omnipotens per Christum p. 24.

Assistens dicit: Orate.

Populus: Kyrie eleison.

Patriarcha dicit orationem pro mortuis. Dignare Domine p. 24.

Populus dicit: Kyrie eleison ter.

Patriarcha: Pax omnibus. R. Et cum spiritu tuo.

Mox ad orientem conversus dicit hanc orationem. Respice super nos p. 25.

Patriarcha conversus ad occidentem signat ter frontem electi signo crucis dicens. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti: et dicit: Vocamus p. 25.

Populus canet cum jubilo: Spiritus paracletus etc. ad illapsum Spiritus Sancti.

Mox incipiet archiepiscopus induere electum ornamentis sacerdotii sui scilicet stichario, epomide, ἐντοπῶν, zona, manicis et cappa alba; dabitque illi crucem et mantile dicens secreto. Gloria p. 25.

His peractis finiet hymnum Spiritus Sancti: tum orationem ad Apostolos: aliam ad patriarcham; et dicent: Kyrie eleison. Deinde patriarcha conversus ad occidentem electum signabit facto signo crucis super caput ejus dicitque orationem ordinationis sequentem. Vocamus p. 25.

Patriarcha manum elevabit super caput electi et dicit Ἀέος. Dignus est. Respondebuntque ter Ἀέος qui prope eum sunt, tum illi qui erunt in sanctuario et infra. Dignus est episcopus N. Postea dicunt: Kyrie eleison ter. Assistens dicit deinde has preces sequentes, et ad singulas respondebunt: Kyrie eleison.

Dicamus omnes et oremus. Kyrie eleison. Rogate p. 25.

Populus dicit: Kyrie eleison ter.

Patriarcha. Pax omnibus. R. Et cum spiritu tuo.

Tum dicit orationem sequentem gratiarum actionis conversus ad orientem. Gratias agimus p. 26.

Tunc descendet patriarcha ab altari diciturque Kyrie eleison ter legeturque ordinato praeceptum seu admonitio; post cuius lectionem facta prostratione osculabitur gradum altaris, benedictionemque accipiet a patriarcha. Is autem cum reliquis episcopis tenentes eum ascendere faciunt ad altare, quod osculabitur, et collocabunt eum ad dexteram altaris partem, habebitque evangelium in sinu suo. Postea canent hymnos et versus aliquot secundum tempora. Patriarcha dicit orationem evangelii, quod legetur Coptice et Arabice; prosequenturque liturgiam more solito, nisi quod ad osculum pacis dicuntur quidam versus singulares, et in fine non dicitur Benedictio Dei, sed observant omnes silentium.

Patriarcha communicat, et postea communionem distribuit solis episcopis assistentibus. Deinde adducitur novus episcopus, qui osculatur altare, et frangit corpus sanctum cum patriarcha, qui suggerit ei verbatim confessionem, et postea imponit corpus manui ejus dexterae, novusque episcopus communicat ex manu sua propria. Mox patriarcha dat illi calicem, ut communicet sanguini pretioso et puro similiter ex manu propria. Tandem quae in sacra mensa sunt involvit velamine ad hunc usum destinato; descenditque novus episcopus, et stat coram altari conversus ad orientem. Patriarcha conversus ad occidentem imponit librum evangelii super caput ejus et dicit: Pax omnibus.

Populus: Et cum spiritu tuo. Spiritus sapientiae. Gloria tibi Domine. Attendamus sacrae lectioni.

Diaconus ministrans vadit ad ambonem, et dicit: State cum timore Dei. Patriarcha legit evangelium: Evangelium secundum Joannem cap. 213.

Vespere autem diei illius quae erat prima Sabbati, cum fores (essent clausae) eo loco ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum, venit Jesus et stetit in medio eorum et dixit illis: pax vobis.

Hic extendit patriarcha evangelium super caput novi episcopi, et dicit: "Años. Dignus est, quod repetitur ter, semel et iterum: patriarcha prosequitur. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus suas et latus suum. Gavisus sunt autem discipuli videntes Dominum. Et dixit illis iterum: Pax vobis: sicut misit me Pater meus, ita ego mitto vos.

Hic patriarcha rursus expandit evangelium super caput novi episcopi et dicit: "Años. Dignus est, quod ter repetitur semel atque iterum. Patriarcha prosequitur: Et cum hoc dixisset, inspiravit in facies eorum, et dixit illis: Accipite Spiritum Sanctum.

Hic patriarcha inspirat in faciem novi episcopi in formam crucis ter: a vertice usque ad os, et ab una aure ad alteram. Tum dicit "Años ter, quod repetitur a populo ter, semel et iterum, pulsanturque campanae, et repetitur intra et infra chorum. Patriarcha lectionem evangelii coptice prosequitur. Quorum remisistis peccata remittentur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.

Populus dicit: Centum annos. Diaconus interpretatur evangelium arabice.

Novus episcopus ascendit ad altare, et patriarcha incipit communionem dare ministris et populo; canitur interea Benedictio Dei, perficiturque officium more solito. Quando data est ultima benedictio ad dimittendum populum, patriarcha induit novum episcopum cappa nigra, praeter candidam, et invitabit eum ad benedicendum populum seorsim. Denique procedunt ad cellam patriarchalem et triduo festum celebrant, in memoriam triduanæ resurrectionis.

Institutio episcopi in suam ecclesiam.

(Ex Vansleb. Hist. part. 4. sect. 2. c. 3.)

Cum episcopus suae ecclesiae possessionem suscipit, quocunque die praeter Dominicum id peragere debet, et tunc quinque, vel saltem tres alii episcopi eum comitari debent usque ad suam ecclesiam, cumque ad proximum civitati suae pagum vel monasterium advenerint, dioecesan proceSSIONALITER accedere debent, ut eum suscipiant, primo quidem se coram ipso prosternentes, tunc legitur Matthaei 21, 4—17. Tunc deducunt eum cum hymnis ad propriam ecclesiam, per median urbem trans eundo. Cum ad ecclesiam pervenerint, episcopus senior ante portam aliquas recitat orationes, psalmum 117: Aperiite mihi portas iustitiae, et Matthaei 16, 13—19. Archidiaconus dicit Tobbat, h. e. orationes, quarum initium est vox coptica Tobh, et dicitur Kyrie eleison quinquagies. Tunc introeunt, et idem episcopus ingressus in ecclesiam et prope portam constitutus recitat orationem absolutionis super novum episcopum. Tunc legitur psalmus 5. et Lucae 4, 14—23, et dicitur Kyrie eleison viginti quinque vicibus. Tunc processionem usque ad Heikel deducunt, legentes, et ingressi in sanctuarium omnes prosternuntur episcopo novum ultimum locum assumente. Episcopus senior inchoat officium per orationem gratiarum actionis, presbyteri dicunt psalmodiam et doxologiam, psalmum 125. et Matthaei caput 10, in quo haec sunt: Qui recipit vos, me recipit, et episcopus reliqua officii absolvit. Tunc incipit missa, episcopi pontificalibus induuntur, episcopus novus dicit Sciebamot (oratio-

nem gratiarum actionis) et incensat altare, legitur I. Reg. 16, 1—13. Augurant ipsi decem dona Sancti Spiritus, dicentes: Pax, iustitia, fides, virginitas, continentia, sapientia, patientia, puritas, charitas et obedientia sint super patrem nostrum, episcopum Amba N. N., et populus respondet: Amen, ita sit. Deinde legitur lectio ex epistolis S. Pauli, altera ex epistolis catholicis et alia ex Actibus apostolorum. Post eam episcopi novum episcopum literas systaticas manu ferentem brachiis tenentes, cum eo processionem in ecclesia instituunt, et in Heikel reversi episcopi manus humeris ejus imponunt eumque ad cathedram ascendere, senior in ipsa sedere facit, et surgere tentantem senior ter in cathedra remanere vi adigit, choro alta voce clamante: Dignus est. Tunc novus episcopus evangelium S. Marci in genua sua assumit; episcopi eum secundum ordinem osculantur, dicentes: dignus est; presbyteri ejus manus osculantur et diaconi cantant, malleolis bacillos ex ebeno confectos percutientes. Tum legit evangelium S. Johannis: Ego sum pastor bonus, et quoties haec verba dicit, alii episcopi evangelium capiti ejus imponunt, clamantes: dignus est. Perficit missam, in qua communionem populo distribuit. Qua absoluta ad mensam accedit, in qua supremo loco sedet et benedictionem mensae pronuntiat, et hoc festum per triduum durat in honorem SS. Trinitatis.

De metropolita (Μητροπολίτης, i. s. *).

Postquam dictae fuerint super eum omnes orationes episcopi (sed (ἀλλὰ) loco verbi "episcopus" dicitur "metropolitae"), tunc (sic) subjungitur iis haec oratio postremo.

Dominator ** Domine Deus omnipotens, Pater misericordiarum et Deus omnis consolationis, Pater Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui creasti omnia per virtutem sapientiamque tuam et in consilio tuo firmasti fundamenta orbis terrarum (ὁλοκλήρῃ), qui nosti omnia antequam fiant, qui ornas coronas iis, qui sunt a te¹, qui dedisti timorem tuum omnibus creaturis, ut sint subiectae potentiae virtutis tuae, qui donasti nos cognitione veritatis tuae, ut sciremus spiritum benignitatis tuae, qui illuminasti ecclesias tuas splendore² ineffabili uniti geniti Filii tui, qui elegisti Abraham dilectum tuum ad haereditatem (ἀληθ- ποποιῶν) fidei, et Enoch sanctum tuum³ transtulisti ad thesauros lucis, propterea quod tibi placuit, qui donasti Moysi mansuetudinem et Aaron plenitudinem sacerdotii, qui unxisti reges ab initio et principes (ἀρχων), ut iudicaret populum tuum in veritate, qui non reliquisti altare tuum⁴

¹ E coronas, quae tui muneris sunt. — ² E qui Ecclesiam tuam constituiti, ut splenderet luce. — ³ E deest sanctum tuum. — ⁴ E Arabe, et oratio, uti est etiam coptice in consecratione patriarchae, add. sanctum, coeleste, absque ministerio.

*) Ex originali Coptico Pontificalis Tukiani, collato Renaudotio, cujus codex Seguerianus, complectens ordinationem episcopi et metropolitae, hunc ritum testatur adhibitum fuisse a Joanne, patriarcha LXXXIX. saeculi XV, cum ordinavit Michaellem, El Buschi, metropolitam Aethiopiae.

**) Oratio incipit in originali Coptico iisdem quibus supra in ordinatione episcopi verbis: Ille qui est Dominator etc. Renaudotius vertit: Qui es Dominus etc.

a constitutione (καταβολή) mundi: post constitutionem (καταβολή) mundi iterum¹ (πάλιν) constituiti servitium tuum in ecclesiis, ut perficerentur² per sacerdotes et levitas (λεβίταις) habentes typum (τύπος) caelestium, ut (ὥς) servitium caelestium (sc. ministrorum) consentiret in unum cum terrestribus, ut (ὥς) laudarent nomen sanctum tuum, Deus sole vere, et unigeniti tui Filii et Spiritus Sancti, per quem rogamus et precamur bonitatem (ἀγαθός) tuam super servum tuum N., quem tu segregasti³ et glorificasti, elegisti tibi metropolitam et patrem super ecclesiam tuam, ut esset princeps (ἄρχων) et rector (ἡγούμενος) super populum tuum. Illumina eum, Domine, lumine vultus tui, ut (ὥς) illuminetur cor ejus fonte gloriae tuae, ut intelligat mysteria tua abscondita in veritate. Effunde super eum in spiritu tuo hegemonico (ἡγεμονικόν) scientiam (γνώσις) tuam, in hoc quem⁴ accepit in Ecclesia sancta tua, ut renovaret⁵ in iis, in quibus complacuit secundum generationes (κατὰ γενεά, Arabs: omnibus generationibus) Spiritum Sanctum, spiritum veritatis, spiritum perfectum (τέλειον), Paracletum, quem dedisti sanctis (ἁγίοις) Apostolis et sanctis prophetis tuis. Da ei⁶ virgam virtutis tuae, quae ascendit de radice Jesse, hanc super quam Spiritus Dei septiformis⁷ requievit, ferentem fructum veritatis, spiritum sapientiae (σοφία) et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiae (γνώσις) et pietatis (εὐσεβής). Imple eum timore tuo⁸, ut iudicet populum tuum in aequitate, et teneat manifestationem fidei sanctae irreprehensibiliter. Indue eum potestate⁹ (ἐκτίθειν = πονήριον) stolae (στολή) sanctae gloriae tuae, unge eum oleo laetitiae, ut sit tibi, Deus, pastor fidelis super domum tuam, quae est Ecclesia, serviens tibi irreprehensibiliter omnibus diebus vitae suae, nocte et die sine intermissione in sacrificiis sanctis et in orationibus (προσευχή), in corde puro et anima illuminata, in junio (νηστεία) et operibus (πράξεις) sanctis, in charitate (ἀγάπη) et mansuetudine, in fide non ficta, in prophetiis (προφητεία) et manifestationibus Spiritus¹⁰, offerens (προσφορὰν) tibi sacrificium (θυσία) sanctum omni tempore. Offeret thus pro ignorantibus populi tui, lugebit de imorigeris insipientium populi¹¹, quae oves tuae sunt, eripiens eos de laqueo peccati ad pietatem (θεοσεβής). Pacem (εἰρήνη) largire super eum et super populum tuum¹², da ei potestatem Spiritus Sancti tui¹³, ut solvat vincula omnia eorum, quos inimicus vinxit in peccato, et da ei, ut membra (μέλος) divisa Ecclesiae reconciliet unitati. Custodi sacerdotium ejus immaculatum semper, servientis tibi sacrificio spirituali (πνευματικόν) omni tempore, secundum (κατὰ) ordinem (τάξις) summi sacerdotis (ἀρχιερέως), qui est in coelis, Jesu Christi, per quem gloria et honor et potestas et adoratio¹⁴ (προσκύνησις) te decet (πρέσβει) cum ipso et Spiritu Sancto vivificante¹⁵ et consubstantiali (ὁμοούσιος) tecum, nunc etc.

1 R deest iterum. — 2 R ut perficeretur. — 3 R ordinasti. — 4 R spiritum tuum principalem scientiae tuae, quam. — 5 R renovetur. — 6 R add. Domine. — 7 R septem spiritus. — 8 R add. Deus. — 9 R Cumula eum honore poderis. — 10 R ex Spiritu. — 11 R deest populi. — 12 R add. cunctum. — 13 R deest tui. — 14 R deest et adoratio. Ita et in oratione prout est in consecratione patriarchae. — 15 R deest vivificante . . . tecum.

Officium consecrationis patriarchae Alexandrini.

1. Ex Ebnassali epitome canonum.*)

Quo die constitutum fuit, ut ordinatio celebretur, dicuntur orationes matutinae diei dominicae: postea liturgia celebratur, secundum consuetum ordinem a seniore episcopo. Cum finita fuerit lectio Actuum apostolorum, omnes episcopi eum comitabuntur et deducunt ad thronum, seu sedem patriarchalem; electus convertet faciem suam ad orientem, episcopi vero ad occidentem; postea lavabunt manus suas, illasque imponent super eum: stabuntque interea laici et omnis multitudo cum timore et silentio, episcopi vero dum manus imponent super eum dicent: Imponimus manus nostras super hunc servum electum a Deo, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, ad constituendum illum in gradu praeclaro et firmo Ecclesiae unicae, immaculatae, Ecclesiae Dei vivi, invisibilis: ad iudicium recte administrandum, manifestationemque sanctitatis, doctrinamque et gratiam sanctam. Amen. Is est, qui Ecclesiae universali praepositus est, auctoritate Trinitatis sanctae per mysterium crucis. Tum inclamabit antiquior episcoporum haec verba: Probatissime, quod sit iste patriarcha vester, iudexque inter vos, vobis, et super vos: quae ab eo ter repetentur: tertio vero adjiciet: an approbatis hunc esse primatem super vos, et perspectum habetis eum esse dignum isto gradu? Cumque dixerint, Dignus est, vertet faciem suam ad orientem, dicetque orationem, et adolebit incensum. Primusque episcoporum, sive antiquior ordinatione, et secundus post eum imponent manum super electum, ordinabuntque eum per orationem ordinationis quae nota est: et quae cum aliis singulari libro pontificali continentur. Cum episcopi uno gradu descendunt, novus patriarcha simul ascendit, donec ad summum pervenerit, atque ita reliquis omnibus superior sit. Cum vero ad lectionem evangelii perventum fuerit, deferet librum coram illo senior episcoporum, legeque patriarcha sectionem ubi sunt haec verba, Ego sum pastor bonus: quae ter ab ipso legentur: et ad singulas vices senior episcoporum librum imponet capiti ejus; et alta voce dicet: Dignus est, dicetque universa multitudo simul Ἀέως. Lectione illa peracta, perficietur liturgia: postquam vero ordinatio perfecta fuerit, osculabuntur eum episcopi juxta ordinem suum: tum sacerdotes, et ministri altaris, primarii laicorum et universa plebs osculabuntur manum ejus, eique adprecabuntur, ut Deus illum ipsis perficiat pastorem bonum et per eum ipsos quoque perficiat. Ad finem liturgiae primus ipse communicabit sacris mysteriis et aliis omnibus juxta ordinem suum communionem distribuet, dimittetque eos cum pace et benedictione. Postea festos dies tres celebrant in cella patriarchali cum magno gaudio spiritualique festivitate, et die tertio omnis populus cum eo proficiscitur ad domum filiorum Elkosari, ubi est caput Marci evan-

*) Ex Renaudotii Coll. lit. Orient. diss. de patriarcha Alexandrino n. 81. sqq. T. I. p. 399. sqq.